

Posudek disertační práce Mgr. Martina Šípa

Doc.PhDr. Vladimír Novotný, Ph.D. (školitel)

Katedra literární kultury a slavistiky FF Univerzity Pardubice

Název práce: Historický román 60. let ve výuce literatury na střední škole

Oponenti: prof. PhDr. Aleš Haman, DrSc., doc. Mgr. Erik Gilk, Ph.D.

Mladší západočeský literární bohemista Martin Šíp si zvolil téma disertační práce v souladu s problematikou, kterou se zabýval již během vysokoškolských studií: zaměřil se na otázky spjaté se žánrem historického románu dílem v obecnější, teoretičtější rovině, dílem v kontextu šedesátých let 20. století. Tomu odpovídají zejména první dva oddíly jeho disertace, v nichž zkoumá dilemata, jaký je typus historického románu; poté se těžištěm jeho analýzy stává historická próza ze zmíněného časového období. Nutno zdůraznit, že pouze tuzemská historická próza: o srovnání s novodobou cizojazyčnou či překladovou produkcí tohoto žánrového typu autor záměrně neusiloval. Naopak v úvodním pojednání o variantních typologiích historického románu se Šíp obrací též k zahraničním autoritám, ať už k Paulu Ricoeurovi nebo Erichu Auerbachovi: uvědomuje si totiž, že domácí výklady historické prózy jako určitého typu vyprávění jsou zjevně nedostačující a z hlediska teoretického myšlení málo fundované: to se týká například v práci analyzované typologie modelů historického románu z pera Blahoslava Dokoupila. Je ale záhodno připomenout, že Dokoupil své úvahy o historické próze a čtbe posléze, v průběhu času, konstruktivně modifikoval. Koneckonců rovněž autor disertace nikoli náhodou dospěl k zajímavému, byť nikoli netradičnímu a možná i diskutabilnímu pokusu o (re)definici interpretovaného žánru.

Každá disertační práce se svým způsobem formuje ve vztahu ke své vstupní a tudíž i nezaměnitelné „predestinaci“: zde je to teorie vzdělávání v bohemistice, zatímco studijní program odkazuje ke specializaci v pedagogice. To potom logicky vede k tomu, že disertace Martina Šípa se skládá ze tří velkých problémových celků, jimž se autor s maximální intenzitou snažil vtisknout symbiotický charakter. Stále to však jsou sice autorem sbližované, což byl nelehký odborný úkol, nicméně nezbytně nestejnorodé problémové okruhy. V prvním se Šíp zabývá literárněteoretickou problematikou, ve druhém, stejně zjednodušeně řečeno, problematikou literárněhistorickou, zatímco ve třetím okruhu problematikou pedagogickou a didaktickou, jak to vyplývá již z názvu jeho disertační práce. Je zjevné, že v závěrečném okruhu se mohl opřít nejenom o zevrubnou znalost odborné literatury k tématu, nýbrž také o svou víceletou zkušenost češtináře na gymnáziu. Z hlediska výuky literatury na střední škole tu jsou nabízeny různé inovativní pedagogické postupy, vesměs podpořené i teoretickými poznatky. Tato závěrečná část představuje nesporný, inspirativní přínos ke konkrétní náplni a pojetí vzdělávání v bohemistice, rozuměj k bohemistice arciže literární.

K otázce „typu“ historické prózy, která je i těžištěm vstupního oddílu disertační práce, přistupuje autor se zřetelnou odbornou erudicí; když se zabývá problematikou žánrového vymezení historické

prózy, volí převážně synchronní pohled, snaží se o co nejširší „vhled“ do této sféry, do jejíhož výkladu začleňuje i koncept fikčních světů (což je u historické prózy nemálo diskutabilní otázka) nebo kupříkladu postuláty, o něž se opírá tzv. kontrafaktuální historie. Veškerou problematiku spojenou s novodobými pohledy na typus historického románu Martin Šíp cílevědomě sumarizuje, proto se také vyhýbá případnému interpretačnímu rozvíjení jednotlivých premis, na něž upozorňuje namátkou u René Bilíka nebo u Tomáše Kubíčka. Nutno ocenit autorovo úsilí o co možná objektivní pohled na někdy až protichůdné výklady historického žánru, které jsou v odborné literatuře mnohdy zřetelně divergentní. Je známo, že někteří francouzští představitelé myšlení o literatuře kategoricky nepřipouštějí ani sám termín „historická próza“ v literatuře 20. století a spojují ho výhradně s 19. stoletím. Tento závažný rozpor pochopitelně poznamenává i soudobé, zvláště evropské „myšlení“ o historickém románu a o historické próze. Stojí za úvahu, jaký pohled je určující z pohledu 21. století.

Z důvodů, na něž jsme odkázali, je disertační práce Martina Šípa dvojlomná až trojlomná, její podstatnou nebo stěžejní částí je však prostřední, druhý oddíl, ve kterém se autor zabývá českou historickou prózou časově spjatou se šedesátými lety 20. století, a to i s tehdejší exilovou tvorbou. Jde mu především o proměny historické prózy v uvedené časové etapě, které posléze demonstruje na několika vybraných příkladech, na několika vybraných dílech několika autorů. Mohl si zvolit i díla další nebo jiná, rozhodl se však pro ta, o nichž ve své disertaci píše – a vždy existuje i nějaký možný odlišný výběr, odlišná, nejspíše stejně reprezentativní alternativa. Obecně vzato Martin Šíp preferuje spíše žánrovou typologii historické prózy svého druhu, porovnává možnosti, jaké měla próza tohoto zaměření v tzv. sixties, a v této souvislosti hodnotí a zkoumá rovněž stylové, tematické a nakonec i žánrové rozpětí, které pro ni bylo a z našeho časového odstupu doposud je v dané době charakteristické. Šíp nepíše „dějiny“ české historické prózy šedesátých let 20. století (proto ponechává stranou některé další autory a jejich díla blížící se žánru historické prózy nebo s ním spojená), nejde mu o výčty, nepředkládá její soupis ani zevrubné medailony jednotlivých spisovatelů, které si zvolil. Inklinuje především k synchronnímu pojmenování faktického stavu, v němž se zejména z hlediska žánrového a tvarového naše historická próza nacházela; z tohoto pohledu si pak ty a ty tvůrčí varianty zvolil jako objekt své analýzy. Neopomněl ani na posouzení kritické recepcce: z hlediska literární kultury tyto texty nelevitovaly ve vzduchoprázdnu, hledaly si svého čtenáře a samozřejmě i „svého“ kritika.

Každému výkladu nějaké literární problematiky (i z pohledu literární výuky) se dá něco vytknout, třeba i leccos vytknout, přičemž i pojednáním zdánlivě dokonalým. Jistěže lze z různých zorných úhlů polemizovat i s tímto pojednáním, které se zaslouženě vyslovuje k různorodým a metodologicky až nesouměřitelným otázkám literárněteoretickým, literárněhistorickým i didaktickým, z textu disertace je však znát, že Martin Šíp se těmito problémovými okruhy věnoval s velkým interpretačním zaujetím, uplatnil značnou odbornou erudici a v neposlední řadě prokázal i cit pro rozličné autorské finesy přítomné v tvaru literárního díla, zde české historické prózy šedesátých let 20. století. Jeho disertační práci s radostí doporučuji k obhajobě. Někteří doktorandi se po obhájení disertace latentně odmlčeli; u Mgr. Šípa věřím a doufám, že bude zdárně zdolávat interpretační mety literárního myšlení i nadále, a to včetně publikačních výstupů. Zároveň a na závěr oceňuji i „otevřené“, tj. nekonvenční metodologické nazírání tematiky, kterou si mladší západočeský badatel zvolil.

Doc. PhDr. Vladimír Novotný, Ph.D.

Na Chodouni 6.1. 2014.